

Dotazovací techniky orientované na vnímání integrace v tělesné výchově (přehledová studie)

Ladislav Baloun^{1,*} a Hana Válková²

¹Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, Česká republika; ²Fakulta sportovních studií, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Copyright: © 2016 L. Baloun & H. Válková. Toto je open access článek vydaný pod Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Východiska: Předkládaný příspěvek se snaží navázat na systematické zkoumání postojů učitelů, studentů tělesné výchovy a intaktních žáků na základních školách ve vztahu k integrované tělesné výchově (TV) v České republice prováděných od 90. let minulého století na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci (FTK UP). **Cíl:** Sumarizovat charakteristiky dotazovacích instrumentů zabývajících se zjišťováním postojů ve vztahu k integrované TV. Dále prezentovat výsledky s užitím verifikovaných dotazovacích instrumentů zpracovaných v závěrečných kvalifikačních (bakalářských a magisterských) pracích na FTK UP. Na závěr pak výsledky interpretovat a komparovat s doporučením pro užití v praxi. **Metodika:** Pro sběr dat byla užitá analýza dokumentů, konkrétně analýza bakalářských a magisterských závěrečných prací absolventů FTK UP. V práci musela být využita postojová škála PEATH, ATIPDPE, nebo dotazník CAIPE-CZ. Kvalifikační práce byly vyhledávány v elektronickém katalogu Knihovny Univerzity Palackého v Olomouci v dubnu 2014 za využití šesti klíčových slov – integrace, tělesná výchova, postoje, ATIPDPE, CAIPE, PEATH. **Výsledky:** Daným požadavkům vyhovovalo celkem 20 závěrečných kvalifikačních prací (16 magisterských a 4 bakalářské). Postojovou škálu ATIPDPE aplikovalo 7 kvalifikačních prací (2 bakalářské a 5 magisterských), dotazník CAIPE-CZ 10 kvalifikačních prací (2 bakalářské a 8 magisterských) a postojovou škálu PEATH pak 3 magisterské práce. **Závěry:** Přehledová studie významně podpořila kontaktní teorii – názory či postoje je možné ovlivňovat pouze v kontaktu s reálnou situací.

Klíčová slova: přehledová studie, postojová škála, Fakulta tělesné kultury, integrace, tělesná výchova

Úvod

Ve vztahu k legislativně ukotvené integraci ve školním vzdělávání, resp. ve školní TV, je potřebné znát názory či postoje žáků a učitelů TV, neboť zpětná vazba může poskytnout důležité informace ke zkvalitnění tohoto náročného procesu. Z uvedeného důvodu je nutné mít adekvátní instrument pro hodnocení postojů. Východiskem jsou hodnotící a dotazovací instrumenty z anglicky mluvících zemí, kde se mezi odborníky na aplikované pohybové aktivity začalo téma integrace žáků se zdravotním postižením prosazovat od 80. let 20. století (DePauw & Doll-Tepper, 2000).

Sherrill (2004) uvádí, že postoje jsou klíčem k integraci žáků se zdravotním postižením do výuky školní

TV. V intencích na toto tvrzení, bylo zjištěno ve studii Martin a Kudláček (2010), že postoje jsou hlavní faktor, který ovlivňuje záměry a chování u učitelů TV ve vztahu k integraci.

Postoj jako psychologický pojem

S postoji, jako s pojmem, je možné se setkat v mnoha vědních disciplínách. V psychologii vychází popularita tohoto pojmu z explanační síly, při vysvětlování příčin chování jedince i sociálních skupin. Při tomto procesu se vychází z kauzálního vztahu, že poznání postojů umožňuje zformulovat víceméně platné předpoklady o směrech budoucího chování jeho nositele. Postoje se staly na začátku 20. století ústřední kategorií vznikající disciplíny s názvem sociální psychologie (Výrost, 2008).

V Psychologickém slovníku od Hartla a Hartlové (2000, p. 442) je pojem postoj (attitude) uveden jako „sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama“, dále je uvedeno, že

* Korespondenční adresa: Ladislav Baloun, Katedra aplikovaných pohybových aktivit, Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci, třída Míru 117, 771 11 Olomouc, Česká republika. E-mail: ladislav.baloun01@upol.cz

postoje „jsou součástí osobnosti, souvisí se sklony a zájmy osobnosti, předurčují poznání, chápání, myšlení, a cítění“ a na závěr poznamenáme, že postoje „jsou všechny relativně trvalé a obsahují složku poznávací (kognitivní), citovou (afektivní) a konativní (behaviorální)“. Ve zdůraznění složky konativní, která skutečný postoj dotváří, se liší od Ajzenovy teorie, pro niž je dostačující už určitý záměr určitým způsobem jednat. Složku konativní podtrhují také Krech, Crutchfield a Ballachey (1968) a dodávají, že složka kognitivní vyjadřuje pouze názor, emotivní pak záměr a teprve konkrétní jednání (složka konativní) dává jasnou odpověď o polaritě a intenzitě postoje.

Hartl a Hartlová (2000, p. 464) také zmiňují úzkou vazbu mezi postoji a předsudky, protože předsudek je „emočně nabitý, kritický nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj“. Allport (2004, p. 25) při svém zkoumání předsudků, které mají úzkou vazbu na postoje, výstižně poznamenal: „Odhalit tajemství atomu si vyžádalo celé roky práce a miliardy dolarů. Odhalit všechna tajemství absurdit lidské povahy si vyžádá ještě více úsilí. Kdosi řekl, že je snazší rozbít atom než předsudek.“

Jak je uvedeno v Říčanovi (2010), postoje jsou určovány primárními potřebami, ale podle principů funkční anatomie se stávají do značné míry nezávislými na primárních potřebách. Pojem postoj, spolu se zájmem a přáním, vyjadřuje subjektivní prožitkovou stránku motivu. Postoje mohou být velmi elementární a vztahovat se k jednotlivým objektům, které spolu mají malý význam, nebo mohou být obecné, obsahově rozvětvené. Dříve se pro komplexní postoje uváděl termín sentimenty (Říčan 2010).

Říčan (2009) připomíná úzkou vazbu mezi postoji a motivací, protože zaujímáme k předmětům kladné, nebo záporné postoje podle toho, v jakém vztahu jsou k našim motivům. Jako příklad je uveden občan, který má kladný postoj k politické straně, od níž si slibuje, že sníží kriminalitu.

Podle Ajzena (2005) je postoj (dispozice, sklon) reagovat příznivě nebo nepříznivě na předměty, osoby, instituce nebo události. Ajzen (2005) dále připomíná, že pojem postoj je hypotetický konstrukt, který je nepřístupný přímému pozorování a musí být vyvozen ze zjevných (měřitelných) odpovědí (reakcí) a tyto reakce musí odrážet pozitivní, nebo negativní hodnocení postojů k danému objektu.

Ajzenova (2005) teorie plánovaného chování je založena na předpokladu, že obvyklá podstata lidského chování je ve smysluplném jednání, kdy lidé berou v úvahu dostupné informace a zvažují důsledky své činnosti. Tato teorie předpokládá, že záměr jedince

vykonat či nevykonat danou činnost je nejdůležitější a přímo určující prvek pro jeho jednání (Ajzen, 2005). Východiskem většiny dotazovacích instrumentů pocházejících z USA je právě Ajzenova teorie, proto tyto instrumenty mají v názvu „postoje“, což respektujeme i v této přehledové studii, přičemž je nutné vnímat, že se jedná o „plánované chování, záměr“ a nikoliv skutečný postoj, obsahující i reálné jednání.

Zjišťování postojů ve vztahu k integrované TV

Základním předpokladem integrace osob s postižením jsou přiměřené postoje relevantní části populace k lidem s postižením. Dále jsou postoje širšího sociálního prostředí, především vrstevníků (ale i učitelů a vychovatelů), významné pro sociální rozvoj jedince s postižením. Poměrně často, pokud jde o emocionální stránku, převládá u intaktních spoluobčanů pocit soucitu a lítosti k osobám s postižením, což není možné považovat za pozitivní (Požár, 2010).

Postoje učitelů ve vztahu k integraci žáků s postižením do výuky TV byly v posledních letech podrobně popsány v mnoha zahraničních studiích (např. Block & Obrusniková, 2007; Folsom-Meek, Nearing, Groteluschen, & Krampf, 1999; Hutzler, 2003; Martin & Kudláček, 2010; Tindall, MacDonald, Carroll, & Moody, 2014). Detailní přehled výzkumných nástrojů zjišťujících postoje žáků ve vztahu k vrstevníkům se zdravotním postižením najdeme v práci Vignes, Coley, Grandjean, Godeau a Arnaud (2008). V této práci autoři (Vigness et al., 2008) porovnávají 19 postojových škál a z výsledků vyplývá, že nejvhodnějším nástrojem ze sledovaného vzorku byla dotazovací škála Chedoke-McMaster Attitudes Toward Children with Handicaps Scale (CATH; Rosenbaum, Armstrong, & King, 1986) a Acceptance Scale (Voeltz, 1980). Autoři (Vignes et al., 2008) dále poznamenávají, že většina ze sledovaných výzkumných nástrojů vznikala v 70. a 80. letech 20. století a z tohoto důvodu v nich nejsou zahrnuty některé relevantní kulturní aspekty důležité pro provádění kvalitního měření postojů.

První výzkumná šetření, zabývající se zjišťováním postojů ve vztahu k integraci žáků se zdravotním postižením do výuky TV, byla prováděna v zahraničí, především pak v Severní Americe. Výzkumy popisující postoje intaktních žáků ve vztahu k žákům se zdravotním postižením a jejich případného začlenění do výuky TV provedli např. Tripp, French a Sherrill (1995), Slininger, Sherrill a Jankowski (2000). Postoje učitelů TV k výuce žáků se zdravotním postižením byly předmětem vědeckých prací Rizza (1984), Rizza a Vispoela (1991), Blocka a Rizza (1995), Sideridise a Chandlera (1995, 1996, 1997).

V průběhu let bylo v zahraničí provedeno několik studií (např. Block, 1995; Block & Zeman, 1996; Obrusniková, Válková, & Block, 2003; Slininger et al., 2000; Vogler, Koranda, & Romance, 2000), které ukázaly, že intaktní žáci vnímají integraci pozitivně, oproti tomu však existují studie (např. Tripp, French, & Sherrill, 1995), které toto pozitivní vnímání u intaktních žáků nezaznamenaly.

Východiska a cíle

Východiskem pro danou tematiku bylo experimentální zavedení integrovaného školního vzdělávání v roce 1993. Proces přechodu na toto pojetí vzdělávání byl součástí tzv. Kapitoly školství, podílející se na vstupu ČR do Evropské unie. V tuto dobu už se objevovaly signály z praxe, zaměřující se na toto pojetí. Proto na FTK UP probíhala kontinuálně, v rámci kvalifikačních prací (bakalářských a magisterských), výzkumná šetření, sledující postoje ve vztahu k integraci od roku 1995. V letech 2000–2002 byly tyto snahy podpořeny projektem Grantové agentury ČR č. j. 406/00/1606 s názvem Nejlepší místo pro všechny (integrace mládeže s postižením prostřednictvím různých forem tělesné výchovy a sportu), v letech 2004–2006 mezinárodním projektem “Thematic Network in APA: Inclusion, sports and employment”. Práce z tohoto období se opíraly především o dotazovací instrumenty *Physical Education Attitudes Towards Teaching The Handicapped* (PEATH; Zděblová, 1995), velká část těchto prací pak pracovala s dotazníkem *Attitude Toward Teaching Individuals with Physical Disabilities in Physical Education* (ATIPDPE; Kudláček, Sherrill, & Válková, 2002; Kudláček, Válková, Sherrill, Myers, & French, 2002), nebo s českou verzí dotazníku *Children's Attitudes Toward Inclusive Physical Education* (CAIPE-CZ; Kudláček, Ješina, & Wittmannová, 2011). Pro úplnost uvádíme nástroj ke zjišťování postojů k osobám se zdravotním postižením Adjective Checklist (ACL; Siperstein, 2006), který v několika sledovaných kvalifikačních pracích doplňoval výzkumná šetření postavená na dotazníku CAIPE-CZ.

Cíle přehledové studie

Prvním cílem je sumarizovat charakteristiky dotazovacích instrumentů zabývajících se zjišťováním postojů ve vztahu k integrované TV. Druhým cílem je prezentovat výsledky, s užitím verifikovaných dotazovacích instrumentů, zpracovaných v závěrečných kvalifikačních (bakalářských a magisterských) pracích na FTK UP. Třetím cílem je pak výsledky interpretovat a komparovat s doporučením pro užití v praxi.

Metodika

Pro sběr dat byla užita analýza dokumentů, konkrétně analýza bakalářských a magisterských závěrečných prací absolventů FTK UP. Vzorek, který byl zahrnut do této studie, čítal 20 závěrečných kvalifikačních prací (16 magisterských a 4 bakalářské) studentů FTK UP. Proto, aby byla kvalifikační práce zahrnuta do sumari-zace, musela splnit následující podmínky – téma práce se muselo zabývat zjišťováním postojů studentů, žáků, či učitelů ve vztahu k integrované TV, v práci musela být využita postojová škála PEATH (Zděblová, 1995), ATIPDPE (Kudláček, Sherrill, & Válková, 2002; Kudláček, Válková, Sherrill, Myers, & French, 2002) nebo dotazník CAIPE-CZ (Kudláček et al., 2011).

Kvalifikační práce byly vyhledávány v elektronickém katalogu Knihovny Univerzity Palackého v Olomouci (UP) v dubnu 2014 za využití šesti klíčových slov – integrace, tělesná výchova, postoje, ATIPDPE, CAIPE, PEATH. Z celkového počtu 20 kvalifikačních prací využívalo ke sběru dat 7 kvalifikačních prací (2 bakalářské a 5 magisterských) postojovou škálu ATIPDPE, 10 kvalifikačních prací (2 bakalářské a 8 magisterských) dotazník CAIPE-CZ a 3 magisterské práce dotazník PEATH.

Všechny kvalifikační práce jsou uvedeny v Tabulce 1 (PEATH), Tabulce 2 (ATIPDPE) a Tabulce 3 (CAIPE-CZ) podle použitého dotazníku. Každá tabulka obsahuje šest položek. V prvním sloupci je rok odevzdání kvalifikační práce, ve druhém jméno autora a typ práce, třetí položkou je použitý nástroj, ve čtvrtém sloupci počet a charakteristika vzorku, pátou položkou je design práce a v šestém sloupci výsledky dané práce.

Výsledky a diskuse

Dotazovací škála PEATH (Tabulka 1, Příloha 1)

Jako první uvádíme zjištění diplomových prací Zděblové (1995) a Adamčikové (2006; příjmení před provedáním Zděblová). Důvodem pro připomenutí těchto prací je skutečnost, že v případě práce Zděblové z roku 1995 šlo o první kvalifikační práci na FTK UP, která pracovala se škálou zjišťující postoje učitelů TV ve vztahu k integrovanému pojetí výuky TV. Konkrétně pak byla využita česká verze dotazníku *Physical Educators Attitudes Towards Teaching the Handicapped* (PEATH).

Dotazník PEATH je odvozen z původní Rizzovy škály s 36 položkami (Rizzo, 1984; Rizzo & Vispoel, 1991) a upraven Downsem (1993) do zkrácené verze s 22 položkami. Zkrácená verze pak byla upravena

Zděblovou (1995) pro český jazyk a české prostředí. Pro převod z angličtiny do češtiny byla užitá paralelní slepá technika překladu, což dovolovala jednoduchost 22 výroků v oznamovací větě, v nichž se určité termíny stále opakují (Geisinger, 1994). Paralelní překlad byl doplněn zpětným přímým překladem, kterým byla potvrzena 87% shoda s originálem.

Dotazník PEATH je vytvořen na základě teorie odůvodněného jednání (Ajzen & Fishbein, 1980) a skládá se ze tří částí – úvodní část – pokyny k administraci; část demografických údajů (lze ji dle situace upravovat) – základní údaje o respondentovi s ochranou jména a osobních dat; část třetí – vlastní dotazovací škála. Škála obsahuje 22 výroků s orientací na vnímání vyučování a předpokládaného chování v integrovaném procesu. Každý výrok má 3 vztahová hlediska začlenění jedinců – s postižením tělesným, s postižením smyslovým, s postižením mentálním. Odpovědi jsou registrovány v pětibodové Likertovské škále intenzity, kdy bod 1 znamená silný nesouhlas, bod 5 silný souhlas. Z bodových hodnot je vypočítán index intenzity vztahu z každého hlediska zvlášť. Škálu lze modifikovat jak pro vyučování v TV, tak i v ostatních předmětech. Primárně je dotazník určen učitelům, vychovatelům, ale i trenérům. Experimentálně byl aplikován u učitelů TV základních a středních škol (Marshalllová, 2004).

Takto upravený dotazník Zděblová (1995) následně aplikovala v prostředí učitelů tělesné výchovy na základních a středních školách v regionu Opavska, Hlučínska a Ostravska u 190 učitelů TV (76 mužů a 114 žen). V tu dobu učitelé neměli dostatek informací, neprocházeli žádným školením k integraci, přesto výsledky signalizovaly mírně pozitivní postoje k integrované TV, mimo populaci žáků s mentálním postižením. Po deseti letech (pod jménem Adamčíková, 2006) provedla v rámci další magisterské práce obdobné šetření s využitím již použité postojové škály na stejném místě a opět s učiteli TV s odlišným vzorkem respondentů, i když někteří se šetření zúčastnili opakovaně. Celkový počet respondentů byl 158 (62 mužů a 96 žen). Jedním z cílů druhé práce bylo porovnat výsledky s měřením provedeným v roce 1995. V rozmezí těchto let měli učitelé možnost účastnit se mnoha školení i zahraničních stáží. Z výsledků práce Adamčíkové (2006) vyplývá, že v postojích učitelů TV po deseti letech jsou významné rozdíly pozitivního charakteru. Z 22 položek došlo v 16 položkách ke statisticky významným změnám ($p < 0,05$) ve vztahu k integraci žáků s tělesným postižením (TP) či percepční poruchou. Ve vztahu k žákům s mentálním postižením došlo k významným změnám ve 14 položkách.

Dotazník PEATH použila Marshalllová (2004) v kraji Vysočina u 46 učitelů TV na základních školách

Tabulka 1
Kvalifikační práce s využitím dotazníku PEATH

Rok odevzdání práce	Autor (typ práce: bakalářská – BP, magisterská – DP)	Vzorek (počet a charakteristika)	Design práce (intervence: pre-post, komparativní, deskriptivní)	Výsledky
1995	Jana Zděblová (DP)	190 učitelů TV (76 mužů a 114 žen)	– deskriptivní studie	Výsledky signalizovaly mírně pozitivní postoje k integrované TV mimo populaci žáků s mentálním postižením.
2004	Monika Marschallová (DP)	45 učitelů TV (36 učitelů na ZŠ – z toho 27 žen a 19 mužů; a 9 učitelů na SŠ – z toho 3 ženy a 6 mužů)	– deskriptivní studie	Šetření prokázalo mírně pozitivní vztah k inkluzivní TV (70 % ve vztahu k žákům se smyslovými problémy, 50 % ve vztahu k žákům s tělesným postižením a 39 % ve vztahu k žákům s mentálním postižením). Nebyly výrazné rozdíly mezi vyučujícími na ZŠ či SŠ, nebo mezi muži a ženami. Současně vyjadřovali obavy ze zvládnutí vzhledem k vlastnímu nedostatečnému výcviku a zájem absolvování doplňujících vzdělávacích kurzů více projeví učitelé ZŠ než SŠ.
2006	Jana Adamčíková (DP)	158 učitelů TV (62 mužů a 96 žen)	– komparativní studie – porovnat výsledky s měřením provedeným v roce 1995	V postojích učitelů TV po 10 letech jsou významné rozdíly pozitivního charakteru. Z 22 položek dotazníku došlo v 16 položkách ke statisticky významným změnám ($p < 0,05$), a to ve vztahu k integraci žáků s TP či percepční poruchou.

(27 žen a 19 mužů) a u 9 učitelů TV na středních školách (3 ženy a 6 mužů). Pilotní studie byla zpracována při záměru některých škol zajistit integrační vzdělávací politiku na školách, včetně zapojení žáků s postižením do TV. Šetření prokázalo mírně pozitivní vztah k inklusivním vyučovacím hodinám TV (70 % ve vztahu k žákům se smyslovými problémy, 50 % ve vztahu k žákům s TP a 39 % ve vztahu k žákům s mentálním postižením). Nebyly výrazné rozdíly mezi vyučujícími na ZŠ či SŠ, či mezi muži a ženami. Současně vyjadřovali obavy ze zvládnutí, vzhledem k vlastnímu nedostatečnému výcviku, a zájem absolvovat doplňující vzdělávací kurzy projeví více učitelé základních než středních škol.

Postojová škála ATIPDPE (Tabulka 2, Příloha 2)

Postojová škála ATIPDPE (Kudláček, Sherrill, & Válková, 2002; Kudláček, Válková, Sherrill, Myers, & French, 2002) revidována Kudláčkem (2007) na verzi ATIPDPE-R (dále bude používána pouze zkratka ATIPDPE) měří míru přesvědčení učitelů či studentů TV, týkající se důsledků začleňování žáků s TP do výuky školní TV. Dotazník ATIPDPE vychází z *Ajzenovy teorie plánovaného chování* (podrobně v Ajzen 1991; Ajzen, 2005), podle které je možné, na základě záměrů jednání, předpovídat vlastní chování. Dle Ajzena (1991) je přesvědčení o důsledcích jednání, normativních přesvědčeních a přesvědčeních o míře kontroly základem vlastního chování.

Dotazník ATIPDPE se skládá ze 4 částí – a) část sledující záměry (obsahuje 4 položky), b) část sledující přesvědčení o jednání (obsahuje 12 položek), c) část sledující normativní přesvědčení (obsahuje 7 položek), d) část sledující přesvědčení týkající se vlastní kontroly (obsahuje 8 položek). Postojová škála ATIPDPE měří tři psychologické komponenty – a) pozitivní důsledky pro žáky, b) negativní důsledky pro učitele, c) negativní důsledky pro žáky (Kudláček & Ješina, 2013). Každá položka z dotazníku ATIPDPE je hodnocena na Lickertově sedmibodové škále. Systém hodnocení je založen na hodnocení body 1 až 7 v části pravděpodobnosti důsledků integrace a hodnocení body –3 až +3 v části hodnocení důsledků integrace. Ukázka vybraných položek dotazníku ATIPDPE je uvedena v Příloze 2.

V rámci kvalifikačních prací se s postojovou škálou ATIPDPE můžeme potkávat od roku 2006. Sumarizace výsledků a dalších údajů je zobrazena v Tabulce 2. Celkem bylo provedeno ve sledovaném období 7 kvalifikačních prací s využitím této škály (2 bakalářské a 5 magisterských). V roce 2006 byly

odevzdány tři práce, v roce 2007 jedna práce, v letech 2009, 2010 a 2012 vždy jedna práce. Z celkového počtu sedmi prací tvořili studenti sledovaný vzorek respondentů v pěti případech a učitelé ve dvou případech. Za připomenutí stojí vzorky z práce Blankové (2006), Bartoňové (2007) a Fournidou (2009). Vzorek participantů v práci Blankové (2006) tvořilo mimo jiné 175 studentů učitelství TV, učitelství pro první stupeň na základních školách (ZŠ) a speciální pedagogiky ze Slovinska. Z výsledků Blankové (2006) je patrné, že studenti učitelství TV ze Slovinska mají méně kladné postoje k začleňování žáků s TP do školní TV, než studenti speciální pedagogiky a učitelství pro 1. stupeň. Studenti učitelství TV dosáhli ve všech komponentech teorie plánovaného chování nižšího skóre. Při srovnání českých a slovinských studentů učitelství TV a také mužů a žen výsledky ukazují, že čeští studenti a ženy dosáhli vyššího skóre v postojích. Vše při statistické hladině významnosti $p < 0,05$.

V práci Bartoňové (2007) tvořil vzorek 119 participantů, z toho bylo 60 studentů TV z jihoafrické univerzity ve Stellenboch. Výsledky mimo jiné ukazují, že mezi porovnávanými skupinami (českými a jihoafrickými studenty), nebyl v postojích nalezen statisticky významný rozdíl ($p < 0,05$).

Fournidou (2010) pracovala se vzorkem 100 učitelů TV na druhém stupni ZŠ na Kypru. Z regresní analýzy vyplývá, že záměr integrovat žáky do školní TV je statisticky významně ovlivněn vnímanou kontrolou a postoji k integraci do TV. Výsledky neprokázaly statisticky významný rozdíl mezi postoji mužů a žen ($p < 0,05$).

Němeček (2006) porovnával postoje různých oborů (učitelství pro I. stupeň ZŠ, speciální pedagogika, aplikovaná tělesná výchova, TV v kombinaci s dalším aprobačním předmětem) na UP. Z výsledků je patrné, že nejpozitivnější postoje k integraci vyjádřili studenti speciální pedagogiky následování studenty učitelství pro I. stupeň. Nejvíce připraveni na začlenění žáka s TP do hodin TV se cítí studenti TV a dalšího aprobačního předmětu. Obdobně i Doležal (2009) porovnával postoje studentů speciální pedagogiky se studenty oboru TV a sport z UP. Zároveň také pomocí pre a post-testu porovnával, jaká forma výuky (pravidelná týdenní či blokovaná) u předmětu Základy APA bude mít větší vliv na utváření postojů. Postoje studentů před absolvováním semestrální výuky byly mírně negativní 85,09. Výsledky po zvládnutí předmětu (post-test) dosáhly hodnoty 88,09, z čehož vyplývá, že šlo o mírný pozitivní posun. Rozdíl v blokované výuce a standardní výuce nebyl patrný. V obou typech výuky byl pozitivní statisticky nevýznamný posun postojů.

Tabulka 2

Kvalifikační práce s využitím dotazníku ATIPDPE

Rok odevzdání práce	Autor (typ práce: bakalářská – BP, magisterská – DP)	Vzorek (počet a charakteristika)	Design práce (intervence: pre-post, komparativní, deskriptivní)	Výsledky
2006	Jaroslav Kincl (BP)	30 učitelů z několika ZŠ v Olomouci (z toho 14 učitelů na I. st. ZŠ a 16 učitelů na II. st. ZŠ)	– komparativní studie (učitelé na I. st. ZŠ vs učitelé na II. st. ZŠ)	Učitelé na I. st. ZŠ mají mírně pozitivnější postoje, avšak rozdíl je statisticky nevýznamný ($p < 0,05$) mezi porovnávanými skupinami.
2006	Barbora Blanková (DP)	175 studentů ze slovinských fakult (Učitelství TV, Speciální pedagogiky a Učitelství pro I. st. ZŠ) a 83 studentů TV a ATV z FTK UP	– komparativní studie	Studenti Učitelství TV ze Slovinska mají méně kladné postoje k začleňování žáků s TP do školní TV než studenti Speciální pedagogiky a Učitelství pro I. st. Studenti Učitelství TV dosáhli ve všech komponentech teorie plánovaného chování nižšího skóre. V ČR mají studenti Učitelství TV méně kladné postoje než studenti ATV. Při srovnání českých a slovinských studentů Učitelství TV a také mužů a žen, výsledky ukazují, že čeští studenti a ženy dosáhli vyššího skóre v postojích. Vše při statistické hladině významnosti $p < 0,05$.
2006	Jiří Němeček (BP)	111 studentů učitelství na UP (Učitelství pro I. st., Speciální pedagogika se zaměřením na I. st., ATV, Učitelství TV v kombinaci s další aprocací)	– komparativní studie	Nejpozitivnější postoje k integraci vyjádřili studenti Speciální pedagogiky následování studenty Učitelství pro I. st. Překvapivě nejméně pozitivní postoje měli studenti ATV. Nejvíce připraveni na začlenění žáka s TP do hodin TV se cítí studenti TV a dalšího aprobačního předmětu.
2007	Radka Bartoňová (DP)	119 studentů (60 studentů TV z Univerzity Stellenboch v JAR vytvořili 2 skupiny – a) 30 studentů – 24 žen a 6 mužů, se specializací Trenérství osob se zdravotním postižením, b) 30 studentů – 20 žen a 10 mužů, bez této specializace; 59 studentů z FTK UP rozdělených do 2 skupin – c) 14 studentů – 9 žen a 5 mužů, oboru APA, d) 45 studentů – 12 žen a 33 mužů, oboru TV	– komparativní studie	Výsledky ukazují, že mezi porovnávanými skupinami není statisticky významný rozdíl ($p < 0,05$).
2009	Pavel Doležal (DP)	Studenti FTK UP – oboru TVS a studenti PF UP – oboru speciální pedagogika. Studenti TVS tvořili 3 skupiny – a) 27 studentů (10 žen a 17 mužů), b) 15 studentů (4 ženy a 11 mužů), c) 31 studentů (8 žen a 23 mužů). Tyto skupiny se lišily formou absolvování (pravidelná týdenní a blokovaná výuka) předmětu Základy APA. Studenti Speciální pedagogiky vytvořili jednu skupinu o 24 členech (1 muž a 23 žen)	– komparativní studie – vliv intervenčního programu (pre-post test) – vliv předmětu Základy APA na postoje	Hodnoty po vzládnutí předmětu (post-test) dosahovaly u všech skupin pozitivní změny. Rozdíl v blokované výuce a standardní výuce nebyl patrný. V obou typech výuky byl pozitivní posun postojů.

(pokračování)

Rok odevzdání práce	Autor (typ práce: bakalářská – BP, magisterská – DP)	Vzorek (počet a charakteristika)	Design práce (intervence: pre-post, komparativní, deskriptivní)	Výsledky
2010	Ioanna Fournidou (DP)	100 učitelů TV z Kypru – obdoba II. st. ZŠ (47 žen a 53 mužů)	– deskriptivní (průřezová) studie – komparace (muži vs ženy)	Regresivní analýza dosáhla hodnoty R^2 0,547. Záměr integrovat žáky do školní TV je statisticky významně ovlivněn vnímanou kontrolou a postojí k integraci do TV. Výsledky neprokázaly statisticky významný rozdíl mezi postojí mužů a žen ($p < 0,05$).
2012	Petra Nováková (DP)	71 participantů – z toho 44 studentů kombinovaného studia Učitelství pro I. st. ZŠ na PF UP (42 žen a 2 muži) a 27 učitelů TV na II. st. ZŠ ve Zlínském kraji (12 žen a 15 mužů)	– deskriptivní (průřezová) studie – komparativní studie	Při srovnání postojů mužů a žen nebyl nalezen statisticky významný rozdíl (při hladině významnosti $p < 0,05$) mezi pohlavími. Při srovnání učitelů na I. st. ZŠ a učitelů TV na II. st. ZŠ měli učitelé na I. st. ZŠ ve všech 4 subškálách statisticky významně pozitivnější postoje ($p < 0,05$).

Dotazovací škála CAIPE-CZ (Tabulka 3, Příloha 3) Dotazník CAIPE-CZ (Kudláček et al., 2011) je adaptovanou českou verzí dotazníku CAIPE-EU, což je modifikovaná verze dotazníku CAIPE-R (Block, 1995). Původní dotazník CAIPE-R byl ve spolupráci s autorem Martinem E. Blockem upraven pro kulturní podmínky Evropy. Dotazník CAIPE-R byl vytvořen ke zjišťování postojů intaktních dětí k procesu integrace dětí se zdravotním postižením do TV, neboli jaké postoje by zaujímal intaktní žáci k žákovi se zdravotním postižením, který by byl integrován do společného vyučování TV.

Dotazník CAIPE-CZ pokládá žákům základních škol otázky, které se týkají chlapce s TP označeným fiktivním jménem Petr, jenž by s nimi mohl chodit do vyučovacích jednotek školní TV. Před tím, než žáci odpoví na otázky, jsou seznámeni s Petrem pomocí popisu, kde je vysvětleno, že díky svému TP nemůže chodit a proto musí používat ortopedický vozík. Dále je popsán jeho pozitivní vztah ke sportovním hrám a omezení pro pohybové aktivity, která vyplývají z jeho postižení (Kudláček & Ješina, 2013). Následně respondenti u každého z 11 tvrzení, vztahujících se k Petrově účasti ve vyučovacích jednotkách TV, přiřadí na čtyřbodové Likertově škále jednu hodnotu z následujících čísel 1, 2, 3, či 4, kdy význam číselných hodnot je 1 = ano, 2 = pravděpodobně ano, 3 = pravděpodobně ne, 4 = ne. Podle charakteru se tvrzení dělí na část obecnou (postoj k integrované TV obecně) a část specifickou (postoj k výuce integrovaného basketbalu). Ukázka vybraných položek dotazníku CAIPE-CZ je uvedena v Příloze 3.

Jak bylo uvedeno v úvodu, pro úplnost zmíníme i popis nástroje ke zjišťování postojů k osobám se zdravotním postižením *Adjective Checklist* (ACL;

Siperstein, 2006), který v několika sledovaných kvalifikačních pracích doplňoval výzkumná šetření postavená na dotazníku CAIPE-CZ. ACL je založen na vyjádření přesvědčení ve vztahu k postiženým spolužákům s využitím přídavných jmen, kdy jsou respondenti dotazníku vyzváni, aby popsali Petra (spolužák s postižením) níže uvedenými přídavnými jmény. Dotazník ACL se skládá ze 17 negativních přídavných jmen, resp. charakteristik (např. pomalý, nepořádný, chtivý, stydlivý...) a 17 pozitivních (veselý, poctivý, kamarádský, hezký...). Respondent může označit neomezený počet těchto charakteristik.

Dotazník CAIPE-CZ byl využit především jako nástroj pro zjišťování vlivu projektu *Paralympijský školní den* (PŠD) na postoje dětí k integraci osob se zdravotním postižením (Xafopoulos, Kudláček, & Evaggelinou, 2009; Liu, Kudláček, & Ješina, 2010).

Dotazník CAIPE-CZ se objevuje v kvalifikačních pracích u studentů FTK UP od roku 2006 a celkově byl použit ve sledovaném období v deseti závěrečných diplomových pracích (2 bakalářských a 8 magisterských). V roce 2006 byla provedena jedna práce, v roce 2007 čtyři, v roce 2008 jedna a v roce 2011 čtyři práce s využitím dotazníku CAIPE-CZ. Ve všech případech tvořili vzorek participantů žáci ZŠ, popřípadě obdoba ZŠ, neboť jedna část sběru dat v práci Salavy (2011) byla provedena na vzorku 26 žáků „secondary school“ v australském městě Brisbane.

Jedním z cílů Salavovy práce bylo porovnat vliv intervenčních programů (PŠD v ČR a Sports Ability Program v Austrálii) na postoje žáků k začlenění vrstevníků se zdravotním postižením do výuky školní TV. Výsledky práce Salavy ukázaly, že nenašel statisticky významný rozdíl mezi sledovanými intervenčními programy.

Tabulka 3

Kvalifikační práce s využitím dotazníku CAIPE-CZ

Rok odevzdání práce	Autor (typ práce: bakalářská – BP, magisterská – DP)	Vzorek (počet a charakteristika)	Design práce (intervence: pre-post, komparativní, deskriptivní)	Výsledky
2006	Eva Kinclová (BP)	61 žáků ze 3 ZŠ v okrese Olomouc – město (28 chlapců, 33 dívek), z toho 23 žáků mělo zkušenosti s integrací žáka s TP do běžné třídy na ZŠ	– komparativní studie	Bylo zjištěno, že žáci se zkušeností s integrací žáka s TP do běžné ZŠ mají mírně kladnější postoje než žáci bez zkušeností s integrací. Rozdíly mezi skupinami ale nejsou statisticky významné ($p < 0,05$).
2007	Sarah Lucas (DP)	48 žáků ze ZŠ v ČR (27 chlapců, 21 dívek)	– intervence – pre-post test (Paralympijský školní den – PŠD)	Výsledky prokázaly statisticky významnou pozitivní změnu postojů ($p < 0,05$) u dotazníku CAIPE-CZ po provedené intervenci.
2007	Gabriela Podzimmá (DP)	63 žáků ZŠ Heyrovského v Olomouci	– intervence – pre-post test (PŠD)	Výsledky prokázaly statisticky nevýznamnou změnu postojů v dotazníku CAIPE-CZ pro provedení intervence.
2007	Renáta Čerňáková (DP)	97 žáků ze dvou ZŠ (ZŠ projektové a ZŠ běžné), kteří byli rozděleni do 4 skupin – podle školy a podle toho, zda měli ve třídě integrovaného žáka – a) ZŠ projektová s integrovaným žákem, b) ZŠ projektová bez integrovaného žáka, c) ZŠ běžná s integrovaným žákem, d) ZŠ běžná bez integrovaného žáka	– komparativní studie	Žáci, kteří mají zkušenosti s integrací, zaujímají kladnější postoj k integraci žáků s TP do hodin školní TV než žáci bez zkušeností s integrací ($p < 0,05$). Při porovnání žáků z projektové školy s žáky z běžné školy se neprokázal statisticky významný rozdíl ($p < 0,05$) mezi těmito skupinami.
2007	Svatava Střelcová (DP)	59 žáků ZŠ Heyrovského v Olomouci (33 chlapců, 26 dívek)	– intervence – pre-post test (PŠD)	Obecné otázky související s integrací vykazovaly statisticky významnou pozitivní změnu postojů ($p < 0,05$) k integraci po intervenčním programu PŠD.
2008	Veronika Ručová (BP)	52 žáků ZŠ v Častolovicích (30 chlapců, 22 dívek)	– intervence – pre-post test (PŠD)	Z výsledků je patrné, že ve většině případů došlo k pozitivní změně postojů, ikdyž statisticky nevýznamné ($p < 0,05$).
2011	Veronika Ručová (DP)	40 žáků 8. tříd na 2 ZŠ v Jihlavě (20 chlapců, 20 dívek), 18 žáků z Křesťanské ZŠ mělo ve třídě integrovaného žáka s TP, 22 žáků ze ZŠ Rošického bez integrovaného žáka s TP.	– komparativní studie	Ve výsledcích dotazníku CAIPE-CZ se u obecných otázek projeví pozitivnější postoje u žáků, kteří měli ve třídě žáka s TP. Obdobně tomu bylo i u části zaměřené na basketbal. Výsledky dotazníku ACL odhalují opačné zjištění, tedy, že pozitivněji vnímají žáka s TP ve třídě, kde žák s postižením integrován nebyl.
2011	Vladimír Strak (DP)	49 žáků (27 chlapců, 22 dívek) z Křesťanské ZŠ – a) integrovaná třída, b) třída se zkušeností s integrací a ze ZŠ Rošického – c) třída bez zkušeností s integrací žáka s postižením	– komparativní studie (třídy podle zkušeností s postižením)	Statisticky významně pozitivnější postoje k integraci ($p < 0,05$) v obou částech dotazníku CAIPE-CZ měli žáci ze třídy s integrovaným žákem oproti třídě se zkušenostmi s integrací i třídě bez zkušeností s integrací.

(pokračování)

Rok odevzdání práce	Autor (typ práce: bakalářská – BP, magisterská – DP)	Vzorek (počet a charakteristika)	Design práce (intervence: pre-post, komparativní, deskriptivní)	Výsledky
2011	Eva Kinclová (DP)	60 žáků ze ZŠ Brušperk (se zkušenostmi s integrací žáka s TP) a ze ZŠ Fryčovice (bez zkušeností s integrací žáka s TP) (34 chlapců, 26 dívek). Žáci byli rozděleni do 3 skupin – a) třída s integrovaným žákem, b) třída bez integrovaného žáka se zkušenostmi a c) třída bez zkušeností s integrací	– deskriptivní (průřezová) studie – komparativní studie	Z výsledků vyplynulo, že v první a druhé části testu mají žáci z integrované třídy pozitivnější postoj k integraci žáků s TP do hodin školní TV než zbylé dvě skupiny (při hladině statistické významnosti $p < 0,05$). Výsledky práce podporují fakt, že pozitivnější postoje k integraci žáka s TP ve většině případů zaujímají jedinci, kteří mají nějakou zkušenost s integrací takového žáka, ale ani u dětí bez zkušeností s integrací nebyl zaznamenán významný rozdíl v postojích.
2011	Tomáš Salava (DP)	26 žáků secondary school v Brisbane (AUS) (15 chlapců, 11 dívek) a nespecifikovaný vzorek žáků s českých ZŠ	– komparativní studie – vliv intervenčního programu (PŠD) na postoje intaktních žáků v ČR a Austrálii	Neexistoval statisticky významný rozdíl ($p < 0,05$) v účinku intervenčních programů (PŠD) v ČR a Austrálii na postoje intaktních žáků ve vztahu k žákům s postižením.

Ve čtyřech případech (Lucas, 2007; Podzimná, 2007; Ručová, 2008; Střelcová, 2007) byl aplikován intervenční program (pre-post test), který sledoval vliv PŠD na změnu postojů žáků na ZŠ k integraci žáka s TP do vyučovacích jednotek školní TV. V Tabulce 3 můžeme pozorovat, že ve dvou případech (Lucas, 2007; Střelcová, 2007) měly tyto práce, zaměřené na vliv intervenčního programu PŠD na postoje žáků, prokázanou statisticky významnou pozitivní změnu postojů. Nutné je však podotknout, že v práci Střelcové (2007) vykazovala pozitivní změnu postojů pouze obecná část otázek.

Ve zbylých pěti případech (Čerňáková, 2007; Kinclová 2011; Kinclová, 2006; Ručová, 2011; Strak, 2011) byly provedeny komparativní studie, které porovnávaly postoje žáků ZŠ k integraci žáka s TP do hodin školní TV v závislosti na zkušenostech jednotlivých tříd s integrací. Ve všech pěti případech měla skupina žáků se zkušeností s integrovaným žákem s TP pozitivnější postoje než skupiny žáků bez zkušeností s integrovaným žákem, ve třech případech (Čerňáková, 2007; Kinclová, 2011; Strak, 2011) byl rozdíl statisticky významný při hladině významnosti $p < 0,05$.

Po sumarizaci výsledků škály CAIPE-CZ můžeme konstatovat, že jak prodělaná intervence, v našem případě projekt PŠD, tak přítomnost integrovaného žáka s postižením ve třídě, mají pozitivní vliv na postoje intaktních žáků ve vztahu k účasti žáka s postižením ve vyučovacích jednotkách TV.

Závěr

Přesto, že prezentované dotazníky v podstatě nemohou zjišťovat skutečné postoje učitelů či žáků (chybí totiž údaje o jejich reálném chování), akceptujeme zde tento termín ve smyslu Ajzenovy teorie, že přijetí vlastní víry, přesvědčení o záměru chování, skrývá v sobě tendenci takto se chovat. Přehledová studie významně podpořila kontaktní teorii – názory či postoje je možné ovlivňovat pouze v kontaktu s reálnou situací.

V ČR jsou pro potřeby zjišťování postojů ve vztahu k výuce integrované TV dostupné čtyři postojové dotazníky. Dva instrumenty PEATH a ATIPDPE jsou zaměřeny na postoje učitelů či studentů učitelství TV ve vztahu k integrované TV. Pro úspěšnou integraci je nutné také pracovat s postoji intaktních žáků a právě na tuto problematiku jsou zaměřeny dotazníky CAIPE-CZ a ACL. Sledované tři dotazníky (PEATH, ATIPDPE, CAIPE-CZ) jsou zdarma dostupné pro využití na Katedře aplikovaných pohybových aktivit FTK UP, za podmínky uvedení zdroje.

Dedikace

Tento příspěvek je součástí projektu IGA_FTK_2014019 “Kompetence studentů navazujícího magisterského studia učitelství tělesné výchovy ve vztahu k realizaci výuky integrované tělesné výchovy” a projektu IGA_FTK_2015_007 “Pohybová aktivita a životní styl jako determinanty zdraví a kvality života osob se zdravotním postižením”.

Referenční seznam

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179–211.
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behavior* (2nd ed.). Maidenhead: Open University Press.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Allport, G. W. (2004). *O povaze předsudků* (E. Geissler, Trans.). Praha: Prostor.
- Bagley, M., & Greene, J. (1981). *Peer attitudes toward the handicapped scale*. Austin, TX: Pro Ed.
- Block, M. E. (1995). Development and validation of the Children's Attitudes Toward Integrated Physical Education – revised (CAIPE-R) inventory. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 12, 60–77.
- Block, M. E., & Obrusnikova, I. (2007). Inclusion in physical education: A review of the literature from 1995–2005. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 24, 103–124.
- Block, M. E., & Rizzo, T. L. (1995). Attitudes and attributes of GPE teachers associated with teaching individuals with severe and profound disabilities. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 20, 80–87.
- Block, M. E., & Zeman, R. (1996). Including students with disabilities in regular physical education: Effects on non-disabled children. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 13, 38–49.
- DePauw, K. P., & Doll-Tepper, G. (2000). Toward progressive inclusion and acceptance: Myth or reality? The inclusion debate and bandwagon discourse. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 17, 135–143.
- Downs, P. (1993). *Attitudes towards individuals with disabilities* (Master theses). Free Catholic University in Leuven, Faculty of Kinesiology and Rehabilitation Sciences, Leuven.
- Folsom-Meek, S. L., Nearing, R. J., Groteluschen, W., & Krampf, H. (1999). Effect of academic major, gender, and hands-on experience on attitudes of preservice professionals. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 16, 389–402.
- Geisinger, K. F. (1994). Cross-cultural normative assessment: Translation and adaptation issues influencing the normative interpretation of assessment instruments. *Psychological Assessment*, 6, 304–312.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Huztler, Y. (2003). Attitudes toward the participation of individuals with disabilities in physical activity: A review. *Quest*, 55, 347–373.
- Krech, D., Crutchfield, R. S., & Ballachey, E. L. (1968). *Člověk v společnosti: základy sociální psychologie* (A. Jurovský et al., Trans.). Bratislava: Academia.
- Kudláček, M. (2007). Components of attitudes toward inclusion of students with physical disabilities in physical education in the revised “ATIPDPE-R” instrument/scale for prospective Czech educators. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 37(1), 13–18.
- Kudláček, M., Sherrill, C., & Válková, H. (2002). Components/indicators of attitudes toward inclusion of students with physical disabilities in PE in the ATIPDPE instrument/scale for prospective Czech physical educators. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 32(2), 35–40.
- Kudláček, M., Válková, H., Sherrill, C., Myers, B., & French, R. (2002). An inclusion instrument based on planned behavior theory for prospective physical educators. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19, 280–299.
- Kudláček, M., & Ješina, O. (2013). *Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Kudláček, M., Ješina, O., & Wittmannová, J. (2011). Structure of a questionnaire on children's attitudes towards inclusive physical education (CAIPE-CZ). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 41(4), 43–48.
- Liu, Y., Kudláček, M., & Ješina, O. (2010). The influence of Paralympic School Day on children's attitudes towards people with disabilities. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 40(2), 63–69.
- Martin, K., & Kudláček, M. (2010). Attitudes of pre-service teachers in an Australian university towards inclusion of students with physical disabilities in general physical education programs. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 3(1), 30–48.
- Obrusniková, I., Válková, H., & Block, M. E. (2003). Impact of inclusion in general physical education on students without disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 20, 230–245.
- Požár, L. (2010). Sociálněpsychologická východiska inkluzivní pedagogiky. In V. Lechta (Ed.), *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole* (pp. 75–92). Praha: Portál.
- Rizzo, T. L. (1984). Attitudes of physical educators towards teaching handicapped pupils. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 1, 267–274.
- Rizzo, T. L., & Vispoel, W. P. (1991). Physical Educators' attributes and attitudes toward teaching students with handicaps. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 8, 4–11.
- Rosenbaum, P., Armstrong, R., & King, S. (1986). Children's attitudes towards persons with disabled peers: A self-report measure. *Journal of Pediatric Psychology*, 11, 517–530.
- Řičan, P. (2010). *Psychologie osobnosti obor v pohybu*. Praha: Grada Publishing.
- Řičan, P. (2009). *Psychologie*. Praha: Portál.
- Sherrill, C. (2004). *Adapted physical activity, recreation, and sport*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Sideridis, G. D., & Chandler, J. P. (1995). Estimates of reliabilities for the teacher integration attitudes questionnaire. *Perceptual and Motor Skills*, 80, 1214.
- Sideridis, G. D., & Chandler, J. P. (1996). Comparison of attitudes of teachers of physical education and musical education towards inclusion of children with disabilities. *Psychological Reports*, 78, 768–770.
- Sideridis, G. D., & Chandler, J. P. (1997). Assessment of teacher attitudes toward inclusion of students with disabilities: A confirmatory factor analysis. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 14, 51–64.
- Siperstein, G. N. (2006). Adjective Checklist (ACL). In N. Salkind (Ed.), *Encyclopedia of Measurement & Statistics* (pp. 12–13). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Slininger, D., Sherrill, C., & Jankowski, C. M. (2000). Children's attitudes toward peers with severe disabilities: Revisiting contact theory. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 17, 176–196.
- Tindall, D., MacDonald, W., Carroll, E., & Moody, B. (2014). Pre-service teachers' attitudes towards children with

- disabilities: An Irish perspective. *European Physical Education Review*, 21, 1–16.
- Tripp, A., French, R., & Sherrill, C. (1995). Contact theory and attitudes of children in physical education programs towards peers with disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 12, 323–332.
- Vignes, C., Coley, N., Grandjean, H., Godeau, E., & Arnaud, C. (2008). Measuring children's attitudes toward peers with disabilities: A review of instrument. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 50(3), 182–189.
- Voeltz, L. (1980). Children's attitudes toward handicapped peers. *American Journal of Mental Deficiency*, 84, 455–464.
- Vogler, E. W., Koranda, P., & Romance, T. (2000). Including a child with severe cerebral palsy in physical education: A case study. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 17, 161–175.
- Výrost, J. (2008). Postoje, jejich utváření a změna. In J. Výrost & I. Slaměnik (Eds.), *Sociální psychologie* (pp. 127–145). Praha: Grada Publishing.
- Xafopoulos, G., Kudláček, M., & Evaggelina, C. (2009). Effect of the intervention program "Paralympic School Day" on attitudes of children attending international school towards inclusion of students with disabilities. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 39(4), 63–71.
- Referenční seznam použitých diplomových prací**
- Adamčíková, J. (2006). *Postoje učitelů tělesné výchovy k integrovanému pojetí tělesné výchovy po deseti letech* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Bartoňová, R. (2007). *Attitudes of future physical educators toward teaching children with disabilities in physical education in the Republic of South Africa* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Blanková, B. (2006). *Attitudes of future physical educators in the Czech Republic and the Republic of Slovenia toward inclusive physical education* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Čerňáková, R. (2007). *Postoje dětí k integrované tělesné výchově* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Doležal, P. (2009). *Změna postojů k osobám s tělesným postižením prostřednictvím studijního předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Fournidou, I. (2010). *Attitudes of in-service physical educators toward teaching children with physical disabilities in general physical education classes in Cyprus* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Kincl, J. (2006). *Postoje učitelů tělesné výchovy k integraci dětí s postižením do školní tělesné výchovy* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Kinclová, E. (2006). *Postoje žáků základní školy k integraci dětí s postižením do školní tělesné výchovy* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Kinclová, E. (2011). *Postoje žáků k integrované tělesné výchově* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Lucas, S. (2007). *Effect of an intervention program on attitude of elementary school children toward inclusion of children with a disability* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Marshalllová, M. (2004). *Realita studenta s tělesným postižením na SOŠ do hodin TV v Novém Městě na Moravě* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Němeček, J. (2006). *Postoje studentů učitelství I. stupně k integraci ve školní tělesné výchově* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Nováková, P. (2012). *Attitudes of physical education teachers and grammar teachers toward teaching students with physical disabilities in general physical education in the Czech Republic* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Podzimná, G. (2007). *Projekt paralympijský školní den a jeho vliv na změnu postojů žáků základních škol k integraci dětí s tělesným postižením* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Ručová, V. (2008). *Projekt Paralympijský školní den a jeho vliv na postoje žáků základní školy k integraci dětí s postižením do hodin školní tělesné výchovy* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Ručová, V. (2011). *Postoje žáků základní školy k integraci žáka s tělesným postižením do hodin tělesné výchovy* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Salava, T. (2011). *Comparison of selected phenomena of APA in the Czech Republic and Australia: Evaluation of attitudes towards integration in P. E.* (Master thesis). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Strak, V. (2011). *Postoje žáků k integrované tělesné výchově* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Střelcová, S. (2007). *Změna postojů k integraci dětí s tělesným postižením s využitím projektu Paralympijský školní den* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Zděblová, J. (1995). *Postoje učitelů tělesné výchovy k integrovanému pojetí tělesné výchovy* (Diplomová práce). Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.

Příloha 1 | Ukázka dotazovací škály PEATH

X. Výhoda pracovat s žáky (1, 2, 3) v hodinách TV běžných tříd společně s žáky bez postižení je v tom, že jedinci se budou učit pracovat společně k dosažení výsledků v TV:

1) s tělesným postižením	1	2	3	4	5
2) s mentálním postižením	1	2	3	4	5
3) se smyslovým postižením	1	2	3	4	5

XX. Žáci s (1, 2, 3) budou rozvíjet sebedůvěru jako výsledek získávání pohybových dovedností v hodinách běžné TV s jedinci bez postižení:

1) s tělesným postižením	1	2	3	4	5
2) s mentálním postižením	1	2	3	4	5
3) se smyslovým postižením	1	2	3	4	5

XXX. Zařazení žáků (1, 2, 3) do hodin běžné TV spolu s žáky bez postižení vyžaduje nepřiměřenou zátěž pro učitele TV:

1) s tělesným postižením	1	2	3	4	5
2) s mentálním postižením	1	2	3	4	5
3) se smyslovým postižením	1	2	3	4	5

Příloha 2 | Ukázka dotazovací škály ATIPDPE

1. Začlenění žáků s TP do mých hodin TV bude znamenat větší náročnost na vedení a organizaci průběhu hodin TV

velmi nepravděpodobný : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : velmi pravděpodobný
výsledek 1 2 3 4 5 6 7 výsledek

Větší náročnost na vedení a organizaci průběhu hodin TV je:

velmi špatný : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : velmi dobrý
výsledek 1 2 3 4 5 6 7 výsledek

2. Při začlenění žáků s TP do mých hodin TV budou žáci s TP v hodině TV diskriminováni

velmi nepravděpodobný : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : velmi pravděpodobný
výsledek 1 2 3 4 5 6 7 výsledek

To, že žáci s TP budou v hodině TV diskriminováni je:

velmi špatný : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : velmi dobrý
výsledek 1 2 3 4 5 6 7 výsledek

3. Začlenění žáků s TP do mých hodin TV povede k větší informovanosti mých žáků o osobách s postižením

velmi nepravděpodobný : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : velmi pravděpodobný
výsledek 1 2 3 4 5 6 7 výsledek

To, že moji žáci budou lépe informováni o osobách s postižením, je:

velmi špatný : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : velmi dobrý
výsledek 1 2 3 4 5 6 7 výsledek

Příloha 3 | Ukázka dotazovací škály CAIPE-CZ

1. Bylo by prima, kdyby Petr chodil se mnou na hodiny TV:
1 – ANO 2 – PRAVDĚPODOBNĚ ANO 3 – PRAVDĚPODOBNĚ NE 4 – NE
2. Protože Petr není ve sportu moc dobrý, zpomaloval by všem hru:
1 – ANO 2 – PRAVDĚPODOBNĚ ANO 3 – PRAVDĚPODOBNĚ NE 4 – NE
3. Při basketbalu bych byl ochotný nahrát Petrovi:
1 – ANO 2 – PRAVDĚPODOBNĚ ANO 3 – PRAVDĚPODOBNĚ NE 4 – NE

Interrogation techniques focused on perceptions of inclusion in physical education (review study)

Background: The purpose of this article is to build on the systematic exploration of the attitudes of teachers, students of physical education and intact pupils toward inclusion process at primary schools in Czech. These studies were conducted at Faculty of Physical Culture in Olomouc since the 90s of the 20th century. **Objective:** Summarization of the characteristics of the questionnaires which find attitudes in relation toward inclusion in physical education. Description of results of bachelor and master theses which were conducted on Faculty of Physical Culture. **Methods:** Analysis of document (bachelor and master theses of students of Faculty of Physical Culture) was used for data collection. All thesis in which was worked with attitude scales PEATH, ATIPDPE or CAIPE-CZ were included to the study. Thesis were found in the electronic catalogues of the Library of Palacký University in Olomouc on April 2014. We used six keywords – integration, physical education, attitudes, ATIPDPE, CAIPE, PEATH. **Results:** We included 20 theses to the study (4 bachelors and 16 masters). ATIPDPE scale was administered in 7 theses (2 bachelors and 5 masters), CAIPE-CZ was administered in 10 theses (2 bachelor and 8 master), PEATH scale was administered in 3 master theses. **Conclusions:** This review study supported the contact theory, which says that opinions or attitudes could be influenced only in contact with the real situation.

Keywords: review study, attitude scale, Faculty of Physical Culture, integration, physical education